

PROGRAMMA

DI 18 NOV

MARC-ANDRÉ HAMELIN

BEETHOVEN EN SCHUMANN

MUSIS

▲ STADSTHEATER ARNHEM

PROGRAMMA

Ludwig van Beethoven (1770–1827)

Sonate nr. 7 in D, op. 10 nr. 3 (1797/98)

- Presto
- Largo e mesto
- Menuetto: Allegro
- Rondo: Allegro

Mieczysław Weinberg (1919–1996)

Sonate nr. 6 in d, op. 73 (1960)

- Adagio
- Allegro molto

PAUZE

Robert Schumann (1810–1856)

Fantasie in C, op. 17 (1836/1839)

- Durchaus fantastisch und leidenschaftlich vorzutragen – Im Legenden-Ton
- Mäßig. Durchaus energisch
- Langsam getragen. Durchweg leise zu halten

Alexander Skrjabin (1872–1915)

Sonate nr. 4 in Fis, op. 30 (1903)

- Andante
- Prestissimo volando

MUSICUS

Marc-André Hamelin – piano

PROGRAMMATOELICHTING

Beethoven

Vastbesloten was Beethoven, toen hij op z'n 25e een symfonie nog even terzijde schoof om zich helemaal op de piano te richten. Op papier verschenen toen de drie sonates opus 10 – de voorlopige kroon op zijn werk. Hij was er zelf heel tevreden mee, maar kritiek en publiek over het algemeen matig tot niet enthousiast. Zo schreef het *Patriottisches Journal* dat '[Beethoven] alleen maar [zoekt] naar originaliteit, zonder erover te beschikken,' dat hij 'alles overdrijft en met moeilijkheden overlaadt' en dat hij

'indruk maakt op onze oren, maar niet op ons harten.' Ook Beethovens vrienden vonden zijn nieuwe composities gezocht – zoveel valt tenminste op te maken uit Beethovens reactie nadat de musicus Nicolaus Zmeskall kennelijk iets kritisch had gezegd: 'Trouwens, wil je het voortaan laten om het opperbste humeur dat ik soms heb te bederven? [...] Krachtdadig handelen, dat is de moraal van iemand die zich onderscheidt, en het is ook de mijne. En begin je er vandaag wéér over, dan neem ik je net zolang onderhanden tot je alles wat ik doe goed en lovenswaardig vindt.' Je hebt het maar goed te vinden wat Beethoven schrijft. Tegenwoordig, op afstand en 228 jaar muziekgeschiedenis verder, valt dat niet langer moeilijk. Opus 10 nr. 3 is werkelijk grandioos. Een avontuur, met Beethovens eerste onsterfelijke 'adagio'. Een sonate vol uiteenlopende stemmingen. Om die reden heeft musicoloog Arnold Schering geprobeerd het stuk te omschrijven als 'de vier temperamenten', misschien voortbouwend op een hersenspinsel van Beethovens secretaris Anton Schindler die zei dat het laconieke finale-thema de vraag symboliseerde 'ben ik nog melancholisch?'

Weinberg

De laatste jaren herontdekt: Mieczysław Weinberg. Hij werd in 1919 geboren in Warschau en kende een bewogen levensloop. Op zijn 12^e al ging hij naar het conservatorium voor pianostudie. In 1939 moest hij na de Duitse inval in Polen vanwege zijn joodse identiteit vluchten. Kwam moederziel alleen – zijn familie was uitgemoord – terecht in Moskou. Waar hij, toen Duitsland ook dit land aanviel, al in 1941 weer moest vertrekken. Tasjkent werd zijn verblijfplaats. Op grond van zijn Eerste symfonie haalde Dmitri Sjostakovitsj hem toen weer naar Moskou.

In 1948 werd Weinberg 'als een van de kleine Sjostakovitsjes' door de Sovjets berispt om 'formalistische tendensen' in zijn werk en in 1953 werd hij zelfs in hechtenis genomen. In een dappere brief pleitte Sjostakovitsj voor zijn vrij spraak. Na de dood van Stalin braken rustiger jaren aan en Weinberg overleed in 1996 in Moskou. Een indrukwekkend oeuvre laat hij na. Daarin nemen de 26 symfonieën, de 17 strijkkwartetten en de opera *De passagiere*, over een overlevende van het concentratiekamp Auschwitz, een voorname plaats in. Zijn stijl is verwant aan die van zijn vriend Sjostakovitsj maar toont ook invloed van Hindemith, jiddische volksmuziek en de romantiek. Regelmatig is oorlog een thema. Vóór Weinberg een werk publiceerde, liet hij het altijd eerst aan Sjostakovitsj zien en het omgekeerde was ook het geval. Pianiste Elisaveta Blumina zei zelfs 'dat je Sjostakovitsj niet kan begrijpen als je Weinberg niet kent – en andersom.' De Zesde pianosonate schreef Weinberg in 1960. Merkwaardig dat dit ook zijn laatste pianosonate was, hoewel Weinberg, tevens een begenadigd pianist, daarna nog 32 jaar zou componeren. De eerste uitvoering was op 29 februari 1964 in de concertzaal van het Moskous conservatorium door Marina Goglidze-Mdivani.

Schumann

Niet handig: in eerste instantie noemde Schumann zijn *Fantasie opus 17 'Obolen auf Beethovens Monument: Ruinen, Trophäen, Palmen, Grosse Sonate f.d. Piano f. Für Beethovens Denkmal.'* Zo'n titel zag zijn uitgever niet zitten; het stuk zelf – één van Schumanns beste – hoefde hij trouwens ook niet. Schumann stapte naar een ander, Tobias Haslinger. Andermaal: nee. Derde poging: het gerenommeerde Breitkopf & Härtel gaf zijn fiat, maar dan moest de titel worden geschrapt én de namen van de afzonderlijke delen – 'Ruinen', 'Triumph-bogen', 'Konstellation'. Zo verscheen in mei 1839 het opus nuchter als *Fantasie*, met een opdracht aan Franz Liszt. Ruïnes, monumenten, Beethoven, Liszt – wat gaat er toch allemaal schuil achter dit stuk? Ruïne en monument lijkt zelfs een tegenspraak, hoewel zoiets binnen Schumanns geest altijd goed verdedigbaar was. In 1836 schreef Schumann het eerste deel en noemde het 'Ruinen'. Dit sloeg op zijn liefde voor de jonge pianovirtuoos Clara Wieck, die op dat moment in gruzelementen lag omdat haar vader een huwelijk tussen de twee dwarsboomde. 'Het eerste deel is het meest hartstochtelijke wat ik ooit heb gecomponeerd, een diepe klacht om jou,' bekende Schumann haar. Later voegde hij het tweede en derde deel toe. De rol van Beethoven en Liszt? Schumann bestemde de opbrengst van de eerste 100 verkochte exemplaren voor een Beethoven-monument in diens geboortestad Bonn, een initiatief van Liszt.

Voorin de partituur van de *Fantasie* staat een stanza van Friedrich Schlegel:
*Durch alle Töne tönet
 Im bunten Erdentraum
 Ein leiser Ton gezogen
 Für den, der heimlich lauschet.*
 Dat sloeg op Schumanns liefde voor Clara, toen dus nog in het verborgene. En in de coda van deel I citeert Schumann uit Beethovens liedcyclus *An die ferne Geliebte*.

Skrjabin

In december 1903 overleed Skrjabins uitgever. Deze was altijd een krachtige, vaderlijke mentor geweest en de klap kwam bij de 31-jarige componist hard aan. Dat had invloed op zijn muziek; in zijn *Vierde piano-sonate* opent hij voor het eerst mystieke visioenen, hoewel veel ook nog traditioneel romantisch is. Over het razendsnelle tweede deel zei Skrjabin, die al eerder dergelijke 'jachtige' delen schreef: 'Ik wil het nog sneller, zo snel als mogelijk, op de rand van het mogelijke – het moet een vlucht op lichtsnelheid zijn, regelrecht richting de zon, de zon in!' Een zelfgeschreven gedicht lichtte het programma achter de sonate toe. Hieruit: 'Dun versluierd in een doorzichtige wolk / schijnt zacht een ster, ver en eenzaam. / Hoe prachtig! Het azuren geheim / van zijn straling wenkt, sust mij [...] / Hevig verlangen, sensueel, krankzinnig, zoet... / Nu! Vol vreugde vlieg ik omhoog naar jou, / Ongehinderd krijg ik vleugels. / Gekke dans, goddelijk spel... / Ik kom met mijn verlangen dichtbij... / Drink u in, lichtzee, u licht van mijn eigen zelf...'

(Stephen Westra)

BIOGRAFIE

De Canadese pianist **Marc-André Hamelin** (1961) dankt zijn faam deels aan zijn omgang met onspeelbaar geachte stukken. Daarmee groeide hij uit tot een cultfiguur onder pianisten en muziekliefhebbers. 'Een vertolker met een bijna bovenmenselijke technische moed,' schreef *The New York Times*. Hij concerteerde op de grote muziekfestivals zoals Bad Kissingen, La Roque d'Anthéron, Ravinia en het Ruhr Piano Festival. Op zijn cd's prijkt meestal werk van minder bekende componisten zoals Reger, Ornstein, Roslavets, Alkan, Sorabji en Medtner. Zijn opname van de honds moeilijke Chopin-études in de bewerking van Godowsky won in 2000 een Gramophone Award. Hamelin componeert ook zelf; hij schreef o.a. een set piano-études in alle mineurtoonsoorten.

PIANO-SPECIALS

VR 10 APRIL

RALPH VAN RAAT

IVES' CONCORD SONATA

ZO 17 MEI

THOMAS BEIJER

GOLDBERGVARIATIES

VR 5 JUNI

LEIF OVE ANDSNES

BEETHOVEN EN CHOPIN

MUSIS

▲ STADSTHEATER ARNHEM

WWW.MUSISENSTADSTHEATER.NL

Tel: 026 - 372 07 20